

Regeringens proposition

1980/81: 160

om tandvård i fred för värnpliktiga m. fl.;

beslutad den 19 mars 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ERIC KRÖNMARK

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att ansvaret för de värnpliktigas m. fl. tandvård i fred förs över från försvarsmakten till folktandvården och den privata tandvården. Överföringen börjar den 1 januari 1982 och bör vara avslutad senast den 30 juni 1982.

Tandvårdsbehandlingen kommer att utföras tidigare än vad som nu är fallet så att de värnpliktiga får sina tandvårdsbehov tillgodosedda före grundutbildningen.

Organisation, utnyttjande av värnpliktiga tandläkare samt personalfrågor behandlas också i propositionen.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-03-19

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Krönmark

Proposition om tandvård i fred för värnpliktiga m. fl.

---

1 Inledning

Kungl. Maj:t uppdrog i november 1967 åt 1967 års folktandvårdsutredning att närmare överväga följderna för folktandvården av att sjukvårdshuvudmännen övertog tandvården för värnpliktig personal och att lägga fram erforderliga förslag i ämnet. Kungl. Maj:t uttalade därvid att den militära fredstandvården på sikt borde inordnas i folktandvården.

Genom beslut av 1973 års riksdag infördes en allmän tandvårdsförsäkring (prop. 1973: 45, Sfu 1973: 20, rskr 1973: 212). Tandvårdsförsäkringen ingår i den allmänna sjukförsäkringen och omfattar alla försäkrade fr. o. m. 20 års ålder.

Riksdagen beslöt samtidigt att folktandvården skulle byggas ut i sådan omfattning, att den kunde erbjuda en avgiftsfri, organiserad tandvård till alla barn och ungdomar i åldrarna t. o. m. 19 år.

I den proposition som låg till grund för den nämnda reformen behandlade föredragande departementschefen bl. a. ett av folktandvårdsutredningen framlagt förslag (SOU 1970: 11) Folktandvårdens utbyggande och reglering som innebar att försvarets fredstandvård skulle föras över till folktandvården. Departementschefen uttalade därvid att det inte var möjligt att då ta ställning till förslaget, eftersom folktandvården stod inför en utbyggnad och att det därför var nödvändigt att vara försiktig med att tillföra folktandvården nya arbetsuppgifter.

Genom beslut år 1974 uppdrog Kungl. Maj:t åt överbefälhavaren att utreda den framtida personalsammansättningen m. m. inom försvarets tandvård och att föreslå erforderliga ändringar i gällande föreskrifter.

Överbefälhavaren lämnade sina förslag till regeringen år 1976.

På grundval av överbefälhavarens förslag behandlade regeringen i prop.

1976/77: 100 (bil. 7 s. 67) frågan om att inordna försvarets fredstandvård i folktandvården. I motionerna 1976/77: 247 och 459 yrkades att den militära fredstandvården skulle föras över till folktandvården senast år 1980. Försvarsutskottet (FöU 1976/77: 9) anförde följande i frågan.

''Utskottet anser det vara angeläget att den militära fredstandvården förs över till folktandvården. De i propositionen angivna formerna för tandvård inom försvarsmakten efter ett sådant överförande är enligt utskottets mening lämpliga. Genomförandet förutsätter bl. a. att folktandvårdens ansvar vidgas till att avse även 19-åringar. Detta beräknas kunna ske år 1980. Innan överenskommelser har träffats med tandvårdshuvudmännen bör inte fattas beslut om överföring vid viss tidpunkt.

Frågan om en överföring av fredstandvården har varit aktuell länge. Utskottet räknar med att överföringen kan ske i den takt som anges i propositionen och förutsätts i motionen 1976/77: 247. Det bör eftersträvas att föra över fredstandvård redan före 1980. Lokala förhållanden och särskilda överenskommelser med tandvårdshuvudmännen kan göra detta möjligt för vissa garnisoner.

Vad utskottet nu har anfört tillgodoser de synpunkter som framgår av motionen 1976/77: 247.

Utskottet anser liksom försvarsministern att man i största möjliga utsträckning bör avstå från att utnyttja inkallade värnpliktiga tandläkare i försvarets fredstandvård.''

Riksdagen (rskr 1976/77: 154) gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet hade anfört.

För att få underlag för ett slutligt ställningstagande i frågan tillkallade jag med stöd av regeringens bemyndigande i juni 1977 en särskild utredare¹ med uppdrag att se över försvarets tandvårdsorganisation.

Utredningen, som antog namnet Fredstandvård -80, överlämnade i september 1979 betänkandet (SOU 1979: 70) Tandvård i fred för värnpliktiga.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av överbefälhavaren efter hörande av cheferna för armén, marinen och flygvapnet, samt av försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, värnpliktsverket, försvarets rationaliseringsinstitut, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, civilmilitärutredningen, Landstingsförbundet, Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S) och Landsorganisationen i Sverige.

2 Nuvarande ordning

Sjukförsäkringen enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring omfattar en rätt till ersättning för utgifter för tandvård. Sådan ersättning erhålls om

¹ Generalläkaren S. Åke Lindgren

vården meddelas t. ex. vid en folktandvårdspoliklinik eller lämnas av en tandläkare som är uppförd på en av allmän försäkringskassa upprättad förteckning. Nuvarande bestämmelser innebär att patienten och försäkringskassan betalar hälften vardera av den totala tandvårdskostnaden, om denna uppgår till högst 2 500 kr. under en behandlingsperiod. Överstiger kostnaden detta belopp betalar försäkringskassan tre fjärdedelar av det överskjutande beloppet och patienten återstoden.

I fråga om tandvård åt försäkrade, som inte fyller minst 20 år under det år när vården inleds, hänvisas i lagen om allmän försäkring till folktandvårdslagen (1973: 457). Enligt denna lag svarar landstingskommunerna för tandvården åt barn och ungdomar som är bosatta inom landstingskommunen t. o. m. det år när de fyller 19 år, i den mån behovet av tandvård inte tillgodoses i särskild ordning. Dessa barn och ungdomar skall erbjudas regelbunden och fullständig behandling. Denna tandvård är avgiftsfri för patienterna.

Inom några landstingsområden är barn- och ungdomstandvården ännu inte fullt utbyggd. De grupper som till följd av detta inte kan få avgiftsfri tandvård enligt folktandvårdslagen omfattas övergångsvis av de redovisade bestämmelserna i lagen om allmän försäkring.

Förutom viss specialisttandvård skall landstingskommunerna enligt folktandvårdslagen i övrigt tillhandahålla tandvård för vuxna i lämplig omfattning.

Försvarets fredstandvård har till uppgift att inom ramen för tillgängliga resurser svara för undersökning och behandling av värnpliktiga under grundutbildning, akut- och olycksfallstandvård åt värnpliktiga under grund- och repetitionsutbildning m. m., undersökning av personal i flygande eller submarin tjänst samt akutvård åt fast anställd personal.

Försvarmakten hade år 1979 66 tandläkarmottagningar med sammanlagt 113 behandlingsplatser i anslutning till fredsförbandens sjukvårdsavdelningar. Patienterna behandlas i regel vid dessa mottagningar som har en varierande standard. Viss behandling utförs även vid privata tandläkarmottagningar. Drygt hälften av de värnpliktiga som behöver tandvård kan f. n. få behandling. Stora skillnader föreligger såväl mellan försvarsgrenarna som mellan militärområdena i fråga om antalet värnpliktiga som erhåller behandling. Försvarmaktens tandvård står under överinseende av försvarets sjukvårdsstyrelse i egenskap av fackansvarig myndighet för hälso- och sjukvården inom försvarmakten.

Försvarmaktens fredstandvård sysselsätter f. n. omkring 100 tandläkare och 95 tandsköterskor. Av tandläkarna är omkring hälften löneplansanställda. Övriga tandläkare är inte anställda på detta sätt utan knutna till försvarmakten som arvodesanställda eller remisstandläkare m. m. Därutöver finns värnpliktiga tandläkare som utför tandvård under den tid de fullgör sin repetitionsutbildning. Tandsköterskorna är i regel löneplansanställda.

3 Utredningens förslag

3.1 Tandvårdens omfattning

De värnpliktiga har i dag rätt till avgiftsfri tandvård i samband med militärtjänstgöringen. Utredningen Fredstandvård-80 har utgått från att motsvarande förmån bör finnas också i fortsättningen.

Utredningen föreslår att alla som vid inkallelsetillfället är högst 19 år skall få fullständig och avgiftsfri tandbehandling inom folktandvården inom en sexmånadersperiod före inryckningen. Värnpliktiga som vid inkallelsetillfället är 20 år eller äldre bör för avgiftsfri tandvård hänvisas till folktandvården eller den privata tandvården och behandlas med förtur. Under en övergångstid bör denna förtur gälla även nittonåringar som bor inom landstingsområden som inte har fullt utbyggd barn- och ungdomstandvård. Utredningen anför att förturen är en förutsättning för den föreslagna uppbyggnaden av tandvården.

Fredstandvård-80 konstaterar att erbjudande om tandvård före inryckningen kan komma att ges vid upprepade tillfällen till sådana värnpliktiga som bl. a. till följd av anstånd kallas in flera gånger till grundutbildning. Utredningen menar att detta får godtas för att administrationen av tandvården inte skall bli för betungande.

Utredningen föreslår att värnpliktiga som under kalenderåret fyller högst 19 år själva får ta kontakt med folktandvården för eventuell tandvård. Övriga får söka tandvård på eget initiativ hos folktandvården eller privata tandläkare.

I stället för den allmänna tandundersökning som i dag utförs i samband med inryckningen föreslås att den värnpliktige i en hälsodeklaration får ange om han har utnyttjat förmånen av fri tandvård före inryckningen. De värnpliktiga som har angett att de inte har utnyttjat vårderbjudandet före inryckningen bör enligt utredningen om möjligt beredas tillfälle till tandundersökning efter inryckningen.

Fredstandvård-80 anser att i princip endast tandvård för akut- och olycksfall skall utföras under grundutbildningen men att fullständig tandvård skall kunna erbjudas den som kan ange godtagbara skäl till att inte ha utnyttjat erbjudandet om avgiftsfri tandvård före inryckningen. Stödtandvård skall vidare kunna ges till den som är i behov av tandvård för att inte dennes mun- eller tandstatus skall förvärras. Behovet bör enligt utredningen styrkas genom remiss från en tidigare vårdgivare. De tandhälsovårdande iinsatserna bör uppmärksammas.

Värnpliktiga under repetitionsutbildning föreslås liksom nu ges den tandvård som förorsakas av akuta besvär och olycksfall.

Utredningen anser att folktandvården bör ta över ansvaret för de årliga odontologiska undersökningarna av personal i flygtjänst eller submarin tjänst.

Värnpliktiga inom marinen som är uttagna till tjänstgöring ombord på isbrytare och sjömätningssartyg samt vissa andra värnpliktiga som tjänstgör under sådana förhållanden att de inte utan svårigheter och kostnader kan uppsöka tandläkare bör beredas tillfälle till den tandvård som behövs för att minska risken för akuta tandvårdsbehov.

3.2 Tandvårdens organisation

Utredningen har funnit att frågan om hur försvarets tandläkarmottagningar skall utnyttjas i en ny organisation måste bli föremål för lokala överläggningar.

Utredningen föreslår att mottagningarna rustas upp i nivå med den standard som finns hos de lokala mottagningarna inom folktandvården, om överenskommelse träffas som innebär att försvarets tandläkarmottagningar skall utnyttjas av folktandvården. Ansvaret för denna upprustning bör ligga hos resp. försvarsgrenschefer i samverkan med försvarets sjukvårdsstyrelse. Försvarsmakten ansvarar därvid för lokalerna medan folktandvården betalar hyra för dem. Utredningen föreslår vidare att all försvarets tandvårdsutrustning m. m. lämnas över till folktandvården utan särskild ersättning.

Enligt utredningen bör värnpliktsverket lämna erforderlig information till folktandvården så att folktandvården kan planera och vidta åtgärder för att ta hand om de värnpliktigas tandvård.

Värnpliktsverket föreslås i samband med inkallelsen ge information om hur den värnpliktige får tillgång till tandvård.

3.3 Personal

Försvarstandvården kommer under den tid som återstår fram till överföringen att få arbeta med oförändrade resurser. Antalet värnpliktiga tandläkare med tillgänglig tid för fredstandvård kommer enligt utredningen att minska successivt under perioden.

Mot bakgrund av de svårigheter som föreligger att utan tillgång till värnpliktiga tandläkare kunna vidmakthålla en begränsad tandvård inom försvaret för tiden fram till avvecklingen föreslås att värnpliktiga tandläkare i fortsättningen får utnyttjas för den fredstida vården i nu tillämplad omfattning fram till slutet av år 1981. Enligt utredningen är det inte sannolikt att de kan ersättas med remisstandläkare från den civila tandvården.

Utredningen anser att försvarets tandvårdspersonal bör beredas anställning inom folktandvården med i princip oförändrade förmåner. Ett mycket begränsat antal tjänster för odontologisk expertis bör dock behållas inom försvarsmakten efter överföringen av vårdansvaret till folktandvården.

3.4 Tidpunkt för överföringen av vårdansvaret

Utredningen har bedömt att flertalet landsting kommer att ha barn- och ungdomstandvården fullt utbyggd under år 1982. Utredningen förordar att vårdansvaret förs över vid en bestämd tidpunkt över hela landet. Inom de landsting där utbyggnaden ännu inte är klar räknar utredningen med att nittonåringar genom omdisposition av tandläkarresurser kan ges förtur till tandvård, varigenom tandvården före inryckning tryggas.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att vårdansvaret för de värnpliktigas tandvård förs över till folktandvården den 1 januari 1982.

4 Remissyttrandena

Utredningens förslag om tandvårdens omfattning, utnyttjandet av värnpliktiga tandläkare och försvarstandvårdens personal mottas övervägande positivt av de remissinstanser som har yttrat sig om detta. Remissinstanserna har delade meningar om den lokala organisationen samt om tidpunkten för överföringen av vårdansvaret.

4.1 Tandvårdens omfattning

Överbefälhavaren, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets rationaliseringsinstitut, socialstyrelsen och Landstingsförbundet är positiva till utredningens förslag beträffande tandvård före grundutbildningen.

Socialstyrelsen anser dock att förtur till tandvård före grundutbildningen endast skall ges av medicinska och odontologiska skäl. *Landstingsförbundet* är kritiskt mot förslaget att förtur skall kunna ges vid flera tillfällen.

Förslaget att värnpliktiga som inte har fått tandvård före inryckningen skall kunna få tandundersökning vid inryckningen biträds av *socialstyrelsen*, medan *SACO/SR* förordar en allmän tandundersökning av samtliga värnpliktiga.

Utredningens förslag om tandvård under grundutbildningen godtas av *socialstyrelsen* och *Landstingsförbundet*. *Försvarets rationaliseringsinstitut* föreslår att endast tandvård för akut- och olycksfall bör komma i fråga.

Utredningens förslag om tandvård under repetitionsutbildningen mottas positivt av *försvarets rationaliseringsinstitut*.

Överbefälhavaren, försvarets rationaliseringsinstitut och *socialstyrelsen* biträder utredningens synpunkter på tandvård för personal i flygtjänst eller submarin tjänst.

4.2 Tandvårdens organisation

Utredningens förslag avseende försvarets tandvårdslokaler, utrustning m. m. godtas i huvudsak av *försvarets civilförvaltning*, *Landsstingsförbundet* och *TCO-S*.

Överbefälhavaren och *försvarets sjukvårdsstyrelse* anser däremot att tandvård i största möjliga utsträckning bör utföras vid förbanden, vars tandläkarmottagningar föreslås bibehållas som annex till folktandvårdsklinikerna. Försvarets sjukvårdsstyrelse anför vidare att tandvårdsutrustning vid sådana tandläkarmottagningar som man inte avser att driva antingen bör behållas för mobiliserings- och krigsbruk eller försäljas. *Försvarets rationaliseringsinstitut* ifrågasätter om det finns behov av och förutsättningar för att driva folktandvårdskliniker i försvarets nuvarande tandvårdsmottagningar.

Socialstyrelsen, *värnpliktsverket* och *landstingsförbundet* är positiva till utredningens förslag om information från värnpliktsverket till folktandvården och de värnpliktiga. *Försvarets rationaliseringsinstitut* godtar delvis förslaget.

4.3 Personal

Försvarets rationaliseringsinstitut delar utredningens uppfattning om att värnpliktiga tandläkare även i fortsättningen bör utnyttjas fram till tidpunkten för avveckling av försvarets tandvårdsorganisation.

Överbefälhavaren, *försvarets sjukvårdsstyrelse*, *Landstingsförbundet*, *SACO/SR* och *TCO-S* anser att försvarets tandvårdspersonal bör beredas anställning inom folktandvården med oförändrade förmåner.

4.4 Tidpunkt för överföringen av vårdansvaret

Värnpliktsverket, *försvarets rationaliseringsinstitut*, *socialstyrelsen* och *Landstingsförbundet* är i huvudsak positiva till utredningens förslag till tidpunkt för överföringen av vårdansvaret för de värnpliktigas tandvård. *Överbefälhavaren*, *försvarets sjukvårdsstyrelse* och *SACO/SR* anser att ansvaret bör föras över den 1 januari 1985. *TCO-S* föreslår en senare tidpunkt än den som utredningen har föreslagit.

4.5 Övrigt

Försvarets rationaliseringsinstitut och *TCO-S* anmäler att det saknas ekonomiskt underlag för att bedöma rationaliteten av de åtgärder som utredningen föreslår.

5 Föredraganden

Riksdagen har vid 1976/77 års riksmöte (prop. 1976/77: 100 bil. 7, mot. 1976/77: 247 och 459, FöU 1976/77: 9, rskr 1976/77: 154) uttalat sig för att föra över försvarets fredstandvård till folktandvården samt om tidpunkten och formerna för en sådan överföring. Även utnyttjandet av värnpliktiga tandläkare behandlades.

För att få underlag för ett slutligt ställningstagande i frågan tillkallade jag efter bemyndigande av regeringen i juni 1977 en särskild utredare för att se över försvarets tandvårdsorganisation. Utredningen har lagt fram sina förslag i betänkandet (SOU 1979: 70) Tandvård i fred för värnpliktiga. Vissa av utredningens förslag bör underställas riksdagens prövning, nämligen överföringen av ansvaret för de värnpliktigas tandvård till i huvudsak folktandvården, omfattningen av tandvården, de resurser som bör föras över från försvaret till folktandvården, utnyttjandet av värnpliktiga tandläkare samt tidpunkten för överföringen. Jag vill därutöver informera riksdagen om vissa frågor som det ankommer på regeringen att besluta om.

Jag har samrått med cheferna för social- och arbetsmarknadsdepartementen samt statsrådet Holm i ärendet.

5.1 Byte av huvudman

Som jag nyss har nämnt har riksdagen uttalat sig för att den militära fredstandvården skall föras över till folktandvården. Utredningen har haft detta som utgångspunkt för sina överväganden. Den har därför inte behandlat den principiella frågan om byte av huvudman för verksamheten.

Några remissinstanser påpekar att det saknas ekonomiskt underlag för att bedöma om de åtgärder som utredningen föreslår är rationella. Ett ekonomiskt underlag har tagits fram inom försvarsdepartementet. Detta visar att de föreslagna åtgärderna totalt sett bör innebära besparingar och ett mer effektivt utnyttjande av samhällets resurser för tandvård åt värnpliktiga.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört förordar jag att ansvaret för de värnpliktigas tandvård i fred förs över till i huvudsak folktandvården.

5.2 Tandvårdens omfattning

Utredningen har lämnat förslag om omfattningen av den tandvård som skall erbjudas de värnpliktiga. Förslaget innebär i förhållande till vad som gäller f. n. att tandvårdsbehandlingen utförs tidigare, så att de värnpliktiga får sina tandvårdsbehov tillgodosedda innan de börjar grundutbildningen. Detta bör i stor utsträckning medföra att bortfallet av utbildningstid minskar.

Remissinstanserna är övervägande positiva till förslagets huvudtankar.

Vad beträffar förslaget om tandvård under grundutbildningen är deras åsikter delade.

Jag ansluter mig i princip till utredningens förslag om tandvårdens omfattning. I vissa avseenden har jag dock en avvikande uppfattning.

Alla värnpliktiga bör före inryckningen till grundutbildning få fullständig behandling. Tandhälsovårdande insatser bör därvid uppmärksammas. Dessa förmåner bör gälla under en sexmånadersperiod före inryckningen.

Om behandlingen kan inledas senast under det år då den värnpliktige fyller 19 år, bör folktandvården kalla honom till undersökning och därefter svara för den behandling som behövs. I övriga fall bör den värnpliktige hänvisas att på egen hand hos folktandvården eller en privat tandläkare, som är uppförd på en av allmän försäkringskassa upprättad förteckning, begära att få undersökning och behandling. Han bör därvid behandlas med förtur.

Utredningens förslag kan medföra en återkommande rätt till förtur och avgiftsfri tandvård före inryckningen. Ett par remissinstanser har invändningar mot detta. Jag anser att såväl kostnads- som rättviseskäl talar för att dessa särskilda tandvårdsförmåner för värnpliktiga bör komma i fråga endast vid ett tillfälle. Detta bör dock inte få leda till en kostnadskrävande kontrollapparat.

Utbyggnaden av folktandvården, förekomsten av den allmänna tandvårdsförsäkringen samt det nyss nämnda förslaget om tandvård före grundutbildningen innebär att tandvården under grundutbildningen bör kunna begränsas.

Värnpliktiga bör därför under grundutbildningen i princip endast få akut- och olycksfallstadvård. Stödtadvård bör dock i särskilda fall erbjudas den som är i behov av tandvård för att inte hans mun- och tandstatus allvarligt skall förvärras. Behovet skall styrkas genom remiss från tidigare vårdgivare. Varje värnpliktig bör i samband med inryckningen i en hälsodeklaration ange om han har utnyttjat vårderbjudandet före inryckningen. I mån av resurser bör den som kan ge godtagbara skäl till att inte ha utnyttjat erbjudandet om avgiftsfri tandvård före inryckningen ges tillfälle till fullständig behandling. Som godtagbara skäl kan nämnas vistelse utomlands eller sjukdom. Tandvården under grundutbildningen bör ombesörjas av folktandvården.

Under repetitionstjänstgöring och annan tjänstgöring i fred som berättigar värnpliktiga till förmåner enligt värnpliktsförmånsförordningen (1976: 1008) bör avgiftsfri akut- och olycksfallstadvård ges inom folktandvården.

Personal, som enligt gällande föreskrifter skall genomgå särskild tandundersökning som villkor för utövande av flygtjänst eller submarin tjänst bör få sådan undersökning genom folktandvården. Värnpliktig personal bör därutöver genom folktandvården få erforderlig tandbehand-

ling så att slutlig uttagning till sådan tjänst kan ske. Huvudansvaret inom försvarsmakten för dessa särskilda medicinska frågor bör dock ligga kvar hos försvarsgrenscheferna.

Värnpliktiga som har uttagits till tjänstgöring ombord på isbrytare och sjömättningsfartyg samt andra värnpliktiga som tjänstgör under sådana förhållanden att de inte utan särskilda svårigheter och kostnader kan uppsöka tandläkare, bör hos folktandvården få genomgå den tandundersökning och behandling som krävs för att minska risken för akuta tandbesvär. Detta bör ske innan tjänstgöringen påbörjas.

Med värnpliktiga bör, generellt i fråga om rätten till tandvård, likställas kvinnor som har antagits till eller genomgår utbildning enligt lagen (1980: 1021) om militär grundutbildning för kvinnor samt vapenfria tjänstepliktiga. De föreslagna reglerna om tandvård under repetitionstjänstgöring m. m. bör tillämpas också på personal som genomgår utbildning till yrkesofficer, reservofficer eller värnpliktig officer vid försvarsmakten och som inte är anställd vid denna.

Som har framgått av det föregående kommer de värnpliktigas m. fl. tandvård i fortsättningen att ges inom ramen för den allmänna tandvårdsförsäkringen. Försvarsmakten bör därvid i förekommande fall svara för den s. k. patientavgiften som patienten annars betalar själv. Beträffande de vapenfria tjänstepliktiga bör patientavgifterna betalas av arbetsmarknadsstyrelsen. För dem som omfattas av reformen blir tandvården alltså avgiftsfri.

5.3 Tandvårdens organisation

När det gäller tandvårdens lokala organisation har utredningen föreslagit att lokala överenskommelser skall träffas mellan förbandschefer och folktandvårdshuvudmän om utnyttjandet av förbandens tandvårdslokaler. Remissopinionen är delad i denna fråga.

En följd av den förordade reformen blir att antalet behandlingstillfällen under grundutbildningen minskar. Bortfallet av utbildningstid för de värnpliktiga på grund av tandvård blir därför litet. Detta innebär att behovet av en klinik inom förbandet kommer att minska. Ett övertagande av försvarets nuvarande tandvårdslokaler medför att folktandvårdens övriga patienter kommer att tas emot i dessa lokaler. Vissa problem torde därvid uppstå vid tillträde till kasernområdena.

Jag anser mot denna bakgrund att flertalet av försvarets nuvarande tandvårdslokaler bör läggas ned. Försvarsmakten bör vederlagsfritt överlåta utrustning som hör till försvarets fredstandvård. Närmare överenskommelse om detta bör träffas mellan försvarsmaktens lokala myndigheter och vederbörande folktandvårdshuvudman.

Utredningen föreslår att värnpliktsverket lämnar erforderlig information till folktandvården och meddelar den värnpliktige hur han får tillgång till tandvård.

Remissinstanserna är övervägande positiva till detta förslag.

Jag vill här endast anmäla att jag delar utredningens mening. Motsvarande information till de vapenfria tjänstepliktiga bör meddelas av arbetsmarknadsstyrelsen.

5.4 Personal

Jag anser i likhet med utredningen att de värnpliktiga tandläkarna måste utnyttjas för den fredstida vården i nu tillämpad omfattning fram till överföringen. Anledningen till detta är främst svårigheterna att ersätta värnpliktiga tandläkare under den korta tid som återstår till dess att överföringen är helt genomförd. Efter överföringen kommer de värnpliktiga tandläkarna sålunda uteslutande att tas i anspråk för uppgifter i krigsorganisationen.

Beträffande personalfrågorna vill jag anmäla att viss personal även i fortsättningen kommer att behövas inom försvarsmakten för att tillgodose behovet av odontologisk expertis för utbildnings-, mobiliserings- och krigsplanläggning m. m. Av den övriga personalen kommer de som är löneplansanställda att erbjudas anställning inom folktandvården.

5.5 Tidpunkt för överföringen av vårdansvaret

Utredningen har föreslagit att bytet av huvudman för de värnpliktigas tandvård sker den 1 januari 1982. Remissinstanserna har olika meningar om detta.

För egen del vill jag framhålla att de prognoser som finns i dag pekar på att flertalet landsting kommer att ha barn- och ungdomstandvården fullt utbyggd under år 1982. Inom de landsting där utbyggnaden inte hinner bli klar förutsätter jag att förtur ges de värnpliktiga så att tandvården före inryckningen kan tryggas. Jag förordar därför att bytet av huvudman för de värnpliktigas m. fl. tandvård sker med början den 1 januari 1982. Närmare överenskommelse om övertagandetidpunkt och erforderliga övergångsåtgärder bör träffas mellan de lokala försvarsmyndigheterna och folktandvårdshuvudmännen. Därvid bör gälla att övertagandet skall vara genomfört senast den 30 juni 1982.

5.6 Överenskommelse med folktandvårdshuvudmännen m. m.

Statens förhandlingsnämnd har under förbehåll av regeringens godkännande träffat avtal med landstingsförbundet om överföring till folktandvården av dels ansvaret för de värnpliktigas m. fl. tandvård i fred, dels personal och utrustning m. m. i överensstämmelse med vad jag har förordat i det föregående. Avtalet innebär vidare att avtalsparterna senast den 1 januari 1983 skall reglera frågan om de ekonomiska konsekvenserna av statens

pensionsåtaganden för de anställda som till följd av överenskommelsen har övergått till anställning hos folktandvårdshuvudman.

Företrädare för Sveriges Tandläkarförbund har medverkat i utredningen Fredstandvård -80. Förbundet har uttalat sitt stöd för förslaget att värnpliktiga som är 20 år eller äldre och som inkallas till grundutbildning skall ges företräde till tandvård hos privatpraktiserande tandläkare.

Regeringen kommer att meddela de författningsändringar som föranleds av förslagen.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. besluta att föra över ansvaret för de värnpliktigas m. fl. tandvård i fred från försvarsmakten till folktandvården och den privata tandvården,
2. godkänna vad jag har förordat om tandvårdens omfattning för de värnpliktiga m. fl., de resurser som skall föras över från försvaret till folktandvården, utnyttjandet av värnpliktiga tandläkare samt tidpunkten för överföringen av vårdansvaret.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	2
2 Nuvarande ordning	3
3 Utredningens förslag	5
4 Remissyttrandena	7
5 Föredraganden	9
6 Hemställan	13
7 Beslut	13